

értékű, ha saját példaadásuk nem szolgál élményszerű alapul az ifjúság számára.“ (143. l., régi sarkalatos pedagógiai elv, amely ma már közhelyszámba megy.)

Az új humanizmus zárófejezetben a szerző a harmadik nemzedékkel foglalkozik, amely már egy etikai irányú szociális humanizmus légkörében fog élni. „Történelmi törvényszerűség alapján az ifjúság számára nem politikai vagy világnézeti, a dolgoknak kézzelfogható kialakulásában megnyilatkozó forradalomnak kell bekövetkeznie, hanem az élmények, a meglevő kultúrájuk értékelésében megnyilatkozó művelődési forradalomnak.“ (183. l.) Mihelyt a mai nemzedék lelki erői felemésztnének és a kulturális feltételek megváltoznak, a friss életerővel és élniakarással rendelkező jövő ifjúsága új művelődési javak és eszmények mellé fog sorakozni. „A képzelet gyenge ahhoz, hogy leírja azokat a csodákat, amelyek középett boldog unokáink és dédunokáink élni fognak.“ (193. l.) Bár így lenne!

A szerzőnek a kultúra mai és remélhető jövő pedagógiai légköréről valót, két szélsőségben kiütöző, a jelent túlságos sötét, a jövőt túlságos rózsás színben látó felfogásával nem értünk egyet mindenben. Nem fogadhatjuk el azt a megállapítást sem, hogy az elméleti és gyakorlati pedagógiának ma széltében tapasztalható kultusza hatásában meddősegre lenne kárhözhatva. Viszont élnék visszhangra számíthat az a meleg érdeklődése és megértése, amelyet a mai mostoha viszonyok között tengődő ifjúság iránt tanúsít. Könyvének nem utolsó előnye az anyag rendszeres beosztása, a nagyobb fejezeteknek tájékoztató címekkel ellátott kisebb részekre való bontása, ami az eligazodást nagyban megkönnyíti, továbbá egyéni stílusa, amely a szigorú koncentrációt megkövetelő elvont fejtegetéseket színes, fordultatos mondatokkal tarkítja. *kf.*

Alice Descoendres: Encore des Héros. La Chaux-de-Fonds, 1934. Imprimerie des Coopératives réunies. (8-r., 287 l.)

A kiváló lélekbúvár és gyógypedagógus szerző ezúttal újabb kilenc hőseivel ismert meg bennünket.¹ Ez a kilenc élettörténet művelődéstörténet is egyúttal, mégpedig a lehető legegyszerűbb formában. A szerző, mint igazi nevelő, arra törekedett, hogy munkáját a középfokú iskolába nem járt ifjúság nagy tömege is megértse, megszeresse és haszonnal forgathassa. Hőseinek kiválogatásában nem tekintett nemzetiségi, politikai vagy vallási szempontokra, csak azt nézte, kitől mit tanulhat az ifjú, különösen pedig az az ifjúság, melynek a nevelése az elemi iskolával befejeződött. A jellem, a helyes erkölcsi érzés alapuló törhetetlen akarás és cselekvés kifejlesztése a szerző célja, ezért elismerésre számíthat még akkor is, ha egyik-másik hőst (például Jaurést) a politikai meggyőződés elválasztja is tőlünk.

A könyvben előttünk felvonuló hősök a következők: *Nansen*, a rettenthetetlen sarki utazó és emberbarát, az Oroszországban rekedt hadifoglyok fáradhatatlan gyámolítója. *William Penn*, az amerikai quakerok sokat üldö-

¹ Az első kötetet Kenyeres Elemér ismertette a Magyar Gyógypedagógia 1932-i évfolyamában.

zött lelkipásztora és írója. *Elizabeth Fry*, a börtönlakók, deportáltak, halálra ítélték vigasztaló angyala. *Lucy Stone*, a nők művelődési törekvéseinek lángoló-lelkű apostola. *J. H. Fabre*, a rovarok ösztönéletének legalaposabb ismerője. *Booker-T. Washington*, a rabszolgasorból kiemelkedett néger tudós és lenézett fajtestvéreinek nagy szószólója. *Jean Jaurès*, a népek egymáshoz való közeledésének megfélemlíthetetlen bajnoka, aki elveiért halált szenvedett a világháború kitörésekor. *Albert Schweitzer*, aki mint elzászi protestáns lelkipásztor, filozófus, zenész és orvos szerzett nagy érdemeket. Végül *Toyohiko Kagawa*, a kereszténnyé lett nagy japán gondolkodó és emberbarát, aki lelkének egész melegével hirdeti az igazi és tettekben megnyilvánuló keresztény ember szeretetét.

A. Descoedres könyve tartalmilag is, alakilag is igen értékes munka. Könnyeden folyó előadása lehetővé teszi, hogy a francia nyelvben kezdő olvasók is jól megértssék.

Eltes Mátyás.

Wilhelm Hehlmann: *Metaphysik und Phänomenologie der Erziehung*. Halle a. S. 1932. Max Niemeyer. 47 l.

Hehlmann kettős problémára keresi a feleletet: lehetséges-e a neveléstudományban önmagáért való megismerés, ha igen, mennyiben? — és ennek kapcsán: milyen feladata lehet a metafizikának és a fenomenológiának a neveléstudomány felépítésében, illetőleg: miben látja a nevelés lényegét a metafizika és miben a fenomenológia?

Mielőtt a kérdés fejtegetésébe bocsátkoznánk, vázolja röviden, de rendkívül találmó módon a pedagógia fejlődését az utolsó ötven esztendőben, hogy a problémát kellő megvilágításba helyezze. Ez a korszak két fejlődési szakaszra osztható. Az elsőt kitölti az a küzdelem, amelyet a neveléstudomány a természettudományokkal folytatott egyenrangúságának elismertetése végett. Ezt pedig úgy gondolta, elérhetőnek, ha maga is természettudománnyá válik; átvette a természettudományok exakt kutató módszerét, tárgykörét az „adottságok“ra korlátozta (ilyen adottság volt a meumanni pedagógiában a gyermek) és mint „exakt“ pedagógiai tudomány tagadta a filozófiai alapvetés szűkességét. Amde Frischeisen—Köhler, majd mások támadásai után csakhamar bebizonyult, hogy nem lehet a pedagógiát mereven kettéválasztani egy exakt módszerekkel kutató „természettudományi“ és egy célmeghatározó filozófiai részre, mert a kettő kölcsönhatásban van: a tudományos kutatás nem mondhat le világnézeti előfeltevésekről, viszont a filozófiának is tudomást kell vennie a tapasztalat eredményeiről. Bekövetkezett tehát a második korszak: a pedagógia szellemtudománnyá lett, az érdeklődés súlypontja a gyerekekről a nevelésre mint szellemi folyamatra került át és a neveléstudomány ismét filozófiai alapokra helyezkedett; ezzel azonban nem vált alkalmazott tudománnyá, mint volt a XIX. század elején, mert a metafizika ellensúlyozására éppen a pozitívista filozófia teremtette meg számára a legjobb eszközt: a fenomenológiát.

Megállapítja Hehlmann, hogy mind a két diszciplína résztvesz a nevelés jelentésének megfejtésében, de mindegyik a maga síkjában. Ha metafizikai